

СТАВ НР КИНЕ О КОСОВУ И МЕТОХИЈИ У КОНТЕКСТУ ОДБРАНЕ МЕЂУНАРОДНОГ ПРАВА И ШИРЕЊА ИНТЕРЕСНИХ ГРАНИЦА*

Александар Митић**

Достављен: 13. 02. 2022.

Кориговано: 09. 05. и 21. 06. 2022.

Прихваћен: 17. 07. 2022.

Језик рада: Српски

Тип рада: Прегледни рад

DOI број: 10.5937/vojdelo2203017M

Упркос геополитичким изазовима у непосредном окружењу у Централној Азији и на Пацифику, Народна Република Кина има све активнију дипломатску улогу на Балкану, пре свега пружајући недвосмислену подршку Београду по питању Косова и Метохије. Да ли се ради о изолованом искорак или о тактичком потезу који је у складу са новим стратешким спољнополитичким промишљањем? У потрази за одговором, рад разматра еволуцију принципа немешања у кинеској спољној политици, његову реевалуацију и адаптацију у контексту транзиције ка мултиполарном светском поретку, ширења „интересних граница“ условљеног иницијативом „Појас и пут“, те очувања територијалног интегритета и суверенитета Кине по питању Тибета, Синђанга, Хонг Конга и Тајвана. У раду се анализирају процеси који су учврстили став Пекинга о Косову и Метохији у последњих пар година: отпризнавање Тајвана и Косова и Метохије, појачани западни притисак по питању Синђанга и Хонг Конга, те схватање да је решавање статуса Косова и Метохије немогуће без одобрења Кине у Савету безбедности УН. Закључује се да питање Косова и Метохије одсликава, како основне постулате кинеске спољне политике, тако и њену еволуцију. Овакав став Пекинга отежаће намере Запада да заокружи „косовску независност“, појачаће притиске ЕУ и САД на Србију, али и ојачати отпорност Београда.

Кључне речи: *Кина, „Појас и пут“, Република Србија, Косово и Метохија, мултиполарност, територијални интегритет, интересне границе, кинеско-амерички односи*

* Рад је настао у оквиру научноистраживачког пројекта „Србија и изазови у међународним односима 2022. године“, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, а реализује Институт за међународну политику и привреду током 2022. године.

** Институт за међународну политику, Београд, Република Србија, aleksandar.mitic@diplomacy.bg.ac.rs

Транзиција Кине у вези са статусом глобалне силе

Упркос геополитичким изазовима у непосредном окружењу у Централној Азији и на Пацифику – попут америчког повлачења из Авганистана и формирања партнерства АУКУС усмереног ка њеном „обуздавању” – Народна Република Кина има све активнију дипломатску улогу на Балкану. Уз недвосмислену подршку Београду, иницијативама везаним за Косово и Метохију, Пекинг је одбацио и именовање „високог представника” у Босни и Херцеговини као нелегитимно. Ови потези су упалили аларм у водећим чланицама НАТО-а и Европске уније, која су и до сада са негодовањем реаговале на стратешку српско-кинеску сарадњу у оквиру иницијативе „Појас и пут”. Поједине западне анализе указују на то да Кина представља чак већу опасност од Руске Федерације за заокруживање „косовске независности”.¹

Зашто је Кина спремна да трпи западне критике и осуде по којима, заједно са Руском Федерацијом, шири „малигни утицај” на Балкану? Који су интереси Пекинга? Да ли се ради о изолованом искорак или о тактичком потезу који је у складу са новим стратешким спољнополитичким промишљањем у Пекингу? За очување територијалног интегритета Републике Србије ова питања су од кључног значења с обзиром на чланство Кине у Савету безбедности УН и суочавање Запада са чињеницом да свако решење за питање Косова и Метохије мора да буде потврђено у овом телу.

У том контексту, од важности је разматрање промена у кинеској спољној политици, нарочито еволуција разматрања принципа немешања, који је традиционално један од основних постулата кинеске спољне политике, али који доживљава својеврсну реevaluацију и адаптацију у контексту трансформације глобалног светског поретка.

Еволуција „принципа немешања” у кинеској спољној политици

Кинеска спољна политика се традиционално ослања на „Пет принципа мирољубиве коегзистенције” из 1954. године, који се односе на „међусобно поштовање територијалног интегритета и суверенитета” и немешање у унутрашње послове.² Они су уврштени и у преамбулу Устава Народне Републике Кине из 1982. године.³

¹ David L. Philips, „China, not Russia, is the Greater Threat to Kosovo”, *BIRN*, 29.09. 2021. <https://balkaninsight.com/2021/09/29/china-not-russia-is-the-greater-threat-to-kosovo/>

² Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, „The Five Principles of Peaceful Coexistence”, 30 July 2014, https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjw_663304/zwjg_665342/zwbd_665378/t1179045.shtml

³ The State Council of the People's Republic of China. „Constitution of the People's Republic of China”, November 20, 2019, https://english.www.gov.cn/archive/lawsregulations/201911/20/content_WS5ed8856ec6d0b3f0e9499913.html

У свом спољнополитичком деловању Кина је била конзистентна и у великој мери се придржавала ових принципа.⁴ У постхладноратовском периоду, Пекинг је ове принципе видео и као значајну брану западним „хуманитарним интервенцијама”. Међутим, геополитичке промене у свету под посебан притисак стављају принцип немешања. У том контексту, могу се издвојити три кључне теме за кинеску спољну политику:

– *транзиција ка мултиполарном поретку*. Економски раст Кине је у последње две деценије инспирисао значајно ширење интереса кинеске спољне политике ка регионима ван Азије и Пацифика, што, уз делимично опадање америчке моћи, води ка еволуцији од униполарног ка мултиполарном поретку у којем Пекинг игра кључну улогу. Кина се из Москве посматра као „стратешки партнер”, из Брисела као „системски ривал”, а из Вашингтона као „стратешки конкурент” чију моћ експанзије би требало ограничити, што отвара еру потенцијалног глобалног ривалитета у регионима широм света;

– *очување унутрашње стабилности, територијалног интегритета и суверенитета Кине*. Кина се суочава са сталним системским притиском по питању Тибета, Синђанга, Хонг Конга и Тајвана, чије сепаратистичке тежње, пре свега под окриљем „борбе за људска права”, подржавају САД и ЕУ, док Пекинг инсистира да неће дозволити било какво угрожавање свог суверенитета и политичке независности;

– *имплементација стратешких развојних пројеката на глобалном нивоу*. Под вођством Си Ђинпинга, Кина је покренула иницијативу „Појас и пут”, која обухвата сарадњу са 140 земаља – распрострањених широм Азије и Пацифика, Африке, Централне и Источне Европе, Латинске Америке и Кариба – што представља огроман изазов за безбедност, нарочито трговине, саобраћајне и енергетске инфраструктуре.⁵

У оваквом контексту, упркос прокламованој подршци придруживању политици немешања, у Кини се отворила стручна дебата о њеној одрживости.⁶

Чен Џенг истиче да је током вишегодишње дебате у Пекингу настао „лабав консензус” по којем је неопходно увести „више креативности и флексибилности у пракси”, а у исто време задржати принцип немешања као водилу.⁷ Предложени су прагматични концепти, попут „конструктивног укључења” Џао Хуашенга (Zhao Huasheng) и „креативног учешћа” Ванг Јиџоуа (Wang Yizhou), који се залажу за то да се Пекинг опредељује за принцип немешања и „селективног учешћа” у складу са сопственим интересима.⁸

⁴ Stuart Harris, *China's Foreign Policy*, Polity, Cambridge, 2014

⁵ Christoph Nedopil, „Countries of the Belt and Road Initiative”, Shanghai, Green Finance & Development Center, FISF Fudan University, <https://greenfdc.org/countries-of-the-belt-and-road-initiative-bri/>

⁶ Zheng Chen, „China debates on the non-interference principle” in Huiyun Feng, Kai He and Yan Xuetong (eds.) *Chinese Scholars and Foreign Policy Debating International Relations*, Routledge, New York, 2019, pp. 86-106.

⁷ *Ibid*, p. 86.

⁸ Huasheng Zhao, „Non-interference in internal affairs and constructive involvement - reflection on Chinese policy after the unrest in Kyrgyzstan”, *Xinjiang Shifan Daxue Xuebao (Zhaxue Shehui Kexueban)*, vol. 32, no. 1, January 2011, pp. 23-29; Yizhou Wang, „New Direction for China's Diplomacy”, *Beijing Review*, 5 March 2012, www.bjreview.com.cn/world/txt/2012-03/05/content_439626.htm

Ради дефинисања аутентичне кинеске теорије о међународним односима, Јан Сјуетонг (*Yan Xuetong*) је, 2014. године, предложио „морални реализам”.⁹ Заснован на кинеској филозофији, он покушава да пружи алтернативно објашњење кинеског раста ка статусу глобалне силе у наступајућем мултиполарном поретку.¹⁰ Скептичан према интересима западних сила, нарочито САД, Јан се залаже за стварање војних и политичких партнерстава и предлаже селективно награђивање оних држава које „желе да имају конструктивну улогу у расту Кине”, те за кажњавање оних који су непријатељски настројени према Кини.¹¹

С једне стране, Пекинг се формално не одриче принципа немешања, јер га и даље посматра кључним за одбрану сопственог територијалног интегритета и суверенитета. Ипак, очигледна је намера Пекинга да прилагоди своју спољну политику новонасталим околностима и међународном умрежавању.¹²

Развој трансрегионалне дипломатије посебно је наглашен формирањем иницијативе „Појас и пут” 2013. године, која је отворила не само алтернативне развојне путеве земљама учесницама, већ и створила нова политичка партнерства. За саму Кину, истовремено, овакав простор значи ширење „интересних граница”, односно „географског простора који је дефинисан (и стално редефинисан) еволуцијом кинеских интереса и претњама по њих”, што претпоставља неопходност трансформације и експанзије спољнополитичког и безбедносног деловања.¹³ Тако је Кина, скоро деценију након што је 2008. године преузела акције патролирања у мисији борбе против пиратерије у Аденском мору, 2017. године отворила војну базу у Џибутију, такође ради заштите економских интереса и кинеских држављана.¹⁴

Гизели сматра да се ствара спољнополитички консензус у Пекингу о томе да је за заштиту глобалних интереса неопходна и војна компонента, те истиче речи Џу Пинга (*Zhou Ping*), професора и саветника у Државном савету Кине, који оцењује да би Кина требало да војним присуством прошири своје „стратешке границе” тако да буду подударне „интересним границама”.¹⁵ Ролан оце-

⁹ Xuetong Yan, „From Keeping a Low Profile to Striving for Achievement”, *The Chinese Journal of International Politics*, 7(2), 2014, pp. 153-184

¹⁰ Svetlana Krivokhizh and Elena Soboleva, „The Past Serving the Present: Yan Xuetong's Theory of Moral Realism and the Future of the Global Order”, *Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnye otnosheniya*, 2017, vol. 61, No 11, pp. 76-84.

¹¹ Chen, pp. 95-96.

¹² Marc Lanteigne, *Chinese Foreign Policy: An Introduction*, Routledge, New York, 2020, p. 5.

¹³ Andrea Ghiselli, *Protecting China's Interests Overseas: Securitization and Foreign Policy*, Oxford, Oxford University Press, 2021, p. 1.

¹⁴ Timothy R. Heath, Christian Curriden, Bryan Frederick, Nathan Chandler, and Jennifer Kavanagh, *China's Military Interventions: Patterns, Drivers, and Signposts*, Santa Monica, RAND Corporation, 2021. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA444-4.html

¹⁵ Ghiselli, p. 2.

њује да је „Појас и пут” проширио националне интересе Кине далеко од њених граница, те да се кинески „стратешки планери слажу да су границе кинеске националне безбедности дефинисане ширењем интереса у иностранству”, које „мора да прати подршка војне силе”.¹⁶ Тако је кинески министар одбране Веи Фенгхе (*Wei Fenghe*) 2018. године истакао да је Кина спремна да Пакистану „пружи снажне безбедносне гаранције за заједничку изградњу Појаса и пута”.¹⁷ Наиме, један од кључних сегмената „Појаса и пута” је Кинеско-пакистански економски коридор, који омогућава Пекингу излаз на Индијски океан и налази се близу Ормушког мореуза, кроз који се танкерима превози 20 одсто светске нафте.¹⁸ Овај коридор се, међутим, налази на мети терористичких група, попут такозване „Ослободилачке војске Балучистана”, чији напади би могли да „успоре кинески моментум у јужној Азији”, а самим тим и нанесу штету „Појасу и путу”.¹⁹

Овакав развој кинеске стратешке мисли и деловања се, логично, прати с огромном пажњом у САД, које третирају област „Појаса и пута” као „прокси за могуће надметање са Кином”.²⁰ У анализама вашингтонских института истиче се да је у саму иницијативу „Појаса и пута” уграђена „намерна војна и стратешка функционалност”, те да постоје „обимни докази” да Кина „развија мрежу стратешких упоришта која могу значајно да повећају трошкове било какве америчке војне интервенције и да умање жељу чланица 'Појаса и пута' да пруже приступ или помоћ САД”.²¹ Оцењује се да „постоје сви састојци” за будуће кинеске војне операције у иностранству, те да о евентуалној интервенцији кинеске војске у иностранству неће одлучивати „правила” већ „међународне кризе и геополитика”.²²

¹⁶ Nadège Rolland, „Securing the Belt and Road: Prospects for Chinese Military Engagement Along the Silk Roads” in Nadège Rolland (ed). *Securing the belt and road initiative China's Evolving Military Engagement Along the Silk Roads*, National Bureau of Asian Research, Washington D.C., NBR Special Report 80, September 2019, p. 2.

¹⁷ Panyue Huang, „Chinese Defense Minister Meets Pakistani Naval Chief of Staff,” *China Military Online*, April 19, 2018, http://eng.mod.gov.cn/news/2018-04/19/content_4809874.htm

¹⁸ Karl Russell, Denise Lu and Anjali Singhvi, „Why This Narrow Strait Next to Iran Is So Critical to the World's Oil Supply”. *The New York Times*. July 11, 2019.

<https://www.nytimes.com/interactive/2019/07/07/business/economy/iran-strait-of-hormuz-tankers.html>

¹⁹ Eshel Rosen, „China in Afghanistan: „Not a luxury but a necessity”. *Eurasianet*. May 13, 2022. <https://eurasianet.org/china-in-afghanistan-not-a-luxury-but-a-necessity>

²⁰ Ivona Lađevac and Nenad Stekić, „Assessing the Political Risks in Eurasia in the Wake of the Fifth China's Grand Strategy”, *The Review of International Affairs*, Vol. LXXII, No. 1183, September–December 2021, p. 61.

²¹ Daniel R. Russel and Blake H. Berger, *Weaponizing the Belt and Road Initiative*, Asia Society Policy Institute, Washington D.C., 2020, p. 42.

²² Mathieu Duchâtel, „Overseas Military Operations in Belt and Road Countries: The Normative Constraints and Legal Framework” in Nadège Rolland (ed). *Securing the belt and road initiative China's Evolving Military Engagement Along the Silk Roads*, National Bureau of Asian Research, Washington D.C., NBR Special Report 80, September 2019, p. 17.

Промена стратешког промишљања Пекинга

У НАТО бомбардовању Амбасаде Кине у Београду, 7. маја 1999. године, убијено је троје кинеских новинара и рањено 20 запослених, што је довело до ланчане реакције која је променила не само свест о опасности униполарног поретка за кинеске интересе већ и стратешко спољнополитичко и безбедносно промишљање.

Ерупција народног незадовољства довела је до демонстрација против амбасаде и конзулата САД, снажног јачања антизападног сентимента и националне хомогенизације. Ламптон истиче да је већина Кинеза објашњења Вашингтона сматрала „неадекватним, неискреним и неуверљивим“, те да је бомбардовање Амбасаде оставило „ожилјак дубоког неповерења“ између САД и Кине, „од којег се однос није у потпуности опоравио“.²³

Убрзо након агресије НАТО-а, Кина је усвојила „Нови безбедносни концепт“ који је, према Гизелију, имао за циљ да „унапреди поглед ка мултиполарном светском поретку као одговор на америчку глобалну доминацију, нарочито након што је бомбардовање Амбасаде Кине у Београду 1999. од стране америчке авијације унело страх у врх кинеског цивилног и војног руководства од наступа нове ере америчког унилатерализма“.²⁴ Гриз оцењује да су Кинези „алармирани косовским ратом и америчким бомбардовањем кинеске амбасаде у Београду почели да преиспитују свој доброћудан поглед на међународни поредак“.²⁵ По њему, „у постбеоградској Кини“ створен је „манихејски, црно-бели поглед на кинеско-америчке односе“, а бомбардовање кинеске амбасаде може се посматрати као „прекретница у кинеско-америчким односима“, те је још 2001. године упозорио да последишна обострана перцепција игре нулте суме може да има „опасне последице по мир у 21. веку“.²⁶

Кина је након агресије НАТО-а постала забринута за стварање „коалиција вољних“ и последица које би то могло да има за међународно мешање у питања Тајвана, Тибета и Синђанга.²⁷ Џанг Веи (*Zhang Wei*) из кинеске морнарице упозоравао је, 1999. године, да ће „косовски рат и последична слабост међународних организација негативно утицати на безбедносно окружење у Азији“, те да би могли да се очекују „будући амерички унилатерални потези у Тајванском мореузу и на Корејском полуострву“.²⁸

²³ David Lampton, *Following the Leader: Ruling China, From Deng Xiaoping to Xi Jinping*, Berkeley, University of California Press, 2014, p. 118.

²⁴ Ghiselli, p. 23.

²⁵ Peter Hays Gries, „Disillusionment and Dismay: How Chinese Netizens Think and Feel About the Two Koreas” in Gilbert Rozman (ed.), *China's Foreign Policy: Who makes it and how is it made*, Palgrave Macmillan, New York, 2012, p. 306.

²⁶ Peter Hays Gries, „Tears of Rage: Chinese Nationalist Reactions to the Belgrade Embassy Bombing”, *The China Journal*, No. 46, July 2001), p. 26.

²⁷ Zhongying Pang, „China's Changing Attitude to UN Peacekeeping”, *International Peacekeeping*, 12 (1), 2005, p. 88.

²⁸ Ghiselli, pp. 51-52.

Одбрана територијалног интегритета у условима транзиције ка мултиполарности

За Пекинг је Косово и Метохија део Републике Србије и представља пример одбране територијалног интегритета у условима униполарног поретка и транзиције ка мултиполарности. На саветодавно мишљење Међународног суда правде, 2010. године, о једностраном проглашењу независности косовских Албанаца, Кина је реagoвала саопштењем да је „поштовање суверенитета и територијалног интегритета држава једно од фундаменталних принципа савременог међународног права“, те да „Кина поштује суверенитет и територијални интегритет Србије”.²⁹

Пекинг је такав став задржао и током дијалога Београд–Приштина под окриљем ЕУ, понављајући га при сваком наступу о косовском питању у међународним форумима, као и приликом сусрета са српским званичницима. Важно је напоменути да је принципијелна политика Кине о косовском питању била чврста и пре интензивирања кинеско-српске економске сарадње у оквиру платформи Кина-ЦИЕЗ и „Појаса и пута” – дакле, независна је од економских интереса, кинеских инвестиција и кредита.

У последњих неколико година, три процеса су посебно ојачала кинески став по питању Косова и Метохије.

(1) отпризнавања Тајвана и Косова. Након повлачења признања од стране Кирибатија и Соломонских острва, 2019. године, те Никарагве, крајем 2021, број земаља које признају Тајван се свео на 14 (Белизе, Ватикан, Гватемала, Хаити, Хондурас, Маршалска острва, Парагвај, Република Палау, Република Науру, Сент Китс и Невис, Света Луција, Свети Винсент и Гренадини, Тувалу). Од 2017. до 2021. године седам држава је отпризнало Тајван (Буркина Фасо, Доминиканска Република, Ел Салвадор, Кирибати, Никарагва, Панама, Соломонска острва), а Кина улаже дипломатске напоре да настави овај процес. У истом том периоду одвијао се процес повлачења признања „независног Косова” од стране 18 држава (Бурунди, Гана, Гвинеја Бисао, Гранада, Комонвелт Доминика, Лесото, Либерија, Мадагаскар, Папуа Нова Гвинеја, Република Науру, Република Палау, Сао Томе и Принципе, Соломонска острва, Сијера Леоне, Суринам, Того, Унија Комора, Централноафричка Република). Иако ова два процеса нису директно повезана, развој догађаја је алармирао западне земље које су покренуле активности које би успориле негативне трендове по „независно Косово” и Тајван. У оквиру споразума о „економској нормализацији” са Приштином, потписаног у Вашингтону у септембру 2020. године, Београд се обавезао на „једногодишњи мораторијум на своју кампању за повлачење признања”, док се Приштина обавезала да се у истом периоду уздржи од подношења „зах-

²⁹ Ministry of Foreign Affairs of China, „Foreign Ministry Spokesperson Qin Gang's Response to the International Court of Justice's Advisory Opinion on the Kosovo Case”, July 23, 2010, <https://www.mfa.gov.cn/ce/cgvan/eng/fyrth/t719113.htm>

тева за чланство у међународним организацијама”.³⁰ Након што се Приштина вратила политици захтева за чланство, те за то добила подршку водећих западних држава, Београд је наставио процес отпризнавања.³¹ Истовремено, врши се притисак на земље ЕУ које нису признале сецесију (Шпанија, Румунија, Словачка, Кипар, Грчка) да учине кораке у правцу успостављања односа са Приштином, попут отварања трговинских представништава.³² По питању Тајвана, све су присутнији и координиранији напори да се у Централној и Источној Европи поново легитимише Тајпеј. Ови процеси су посебно истакнути у државама које су под снажним утицајем САД. У новембру 2021. године, Литванија је дозволила да се у Виљнусу отвори представништво под именом „Тајван”, што представља суштинску разлику од представништава под називом „Тајпеј” која су постојала и у другим европским градовима. Пекинг је овај потез видео као својеврсно признање Тајвана, те је спустио дипломатске односе са Виљнусом и престао да одобрава извозне дозволе за литванске извознике.³³

2) Притисак на Кину због Синђанга и Хонг Конга. По први пут од 1989. године, и догађаја на тргу Тијенанмен, Европска унија је, у марту 2021, одобрила значајније санкције против Кине, и то у вези са положајем Ујгура у кинеској провинцији Синђанг.³⁴ Пекинг је одговорио санкцијама, те оптужио ЕУ за урушавање кинеског суверенитета у Синђангу, у којем постоје сецесионистичке тенденције које подржава терористичка организација „Исламистички покрет Источног Туркистана”. Вашингтон је, поред санкција због Синђанга, средином 2021. године, увео и низ рестриктивних мера против кинеских званичника у вези са Хонг Конгом, а расте притисак и на ЕУ да следи став САД.³⁵ Пекинг и ову ситуацију посматра као угрожавање свог територијалног интегритета, у контексту свеобухватне стратегије притиска Запада.

Република Србија је одбила да се придружи декларацијама Заједничке спољне и безбедносне политике Европске уније по питању Кине и принципијелно истакла своју подршку њеном суверенитету и територијалном интегритету, због чега је предмет све жешћих западних критика и дипломатских притисака.

³⁰ Beta, „Šta je potpisano – tekst sporazuma”, *N1*, 5. septembar 2020, <https://rs.n1info.com/vesti/a636581-tekst-sporazuma-beograd-pristina/>.

³¹ Maja Živanović i Ljudmila Cvetković, „Beograd nastavlja da radi na povlačenju priznanja Kosova”, *Radio Slobodna Evropa*, 13. maj 2022. <https://www.slobodnaevropa.org/a/srbija-kosovo-savet-sednica/31846576.html>

³² Beta, „Grčka dopustila unapređenje statusa trgovinskog predstavništva Kosova u Atini”, *N1*, 4. jun 2021. <https://rs.n1info.com/biznis/grcka-dopustila-unapredjenje-statusa-trgovinskog-predstavništva-kosova-u-atini/>

³³ The Guardian, „China condemns opening of Taiwan office in Lithuania as ‘egregious act’”, November 19, 2021, <https://www.theguardian.com/world/2021/nov/19/china-condemns-opening-of-taiwan-office-in-lithuania-as-egregious-act>

³⁴ Robin Emmott, „EU, China impose tit-for-tat sanctions over Xinjiang abuses”, *Reuters*, March 22, 2021, <https://www.reuters.com/article/us-eu-china-sanctions-idUSKBN2BE1A1>

³⁵ Reinhard Bütikofer, „The EU needs to step up on Hong Kong sanctions”, *Euractiv*, July 29, 2021, <https://www.euractiv.com/section/eu-china/opinion/the-eu-needs-to-step-up-on-hong-kong-sanctions/>

Присутан је западни наратив по којем Кина не жели да призна косовску независност „не само из солидарности са својим српским савезником“, већ и да се „не би отворила дискусија о сецесији Тајвана и Хонг Конга“.³⁶

3) Решавање статуса Косова и Метохије. Оно је немогуће без одобрења Кине. Дипломатски процес отпризнавања Косова, недостатак воље или моћи ЕУ као посредника да утиче на Приштину да имплементира договорене споразуме са Београдом, као и међународно право и став Кине и Русије довели су до консензуса међу водећим државама на Западу да решење статуса Косова и Метохије, ипак, није могуће без одобрења ове две државе у Савету безбедности УН, те да је процес једностраног проглашења независности који су координирали 2008. године ослабљен и недовољан да донесе пун међународни легитимитет Приштини.

Ова три процеса указују на то да, својом приврженошћу заштити норми међународног права по питању територијалног интегритета и суверенитета, Република Србија може да рачуна на пуну подршку Народне Републике Кине у вези са Косовом и Метохијом. У том контексту од кључне важности је инсистирање да, без обзира на посредовање Европске уније у дијалогу, решење за косовско питање није могуће ван система Уједињених нација, односно ван међународног правног поретка заснованог на Повељи ОУН. С друге стране, подршка Пекинга подразумева и да Београд остане доследан у поштовању територијалног интегритета и суверенитета НР Кине, у поштовању принципа „једне Кине“ и уздржавању од усаглашавања за декларацијама, рестриктивним мерама и другим активностима усмереним против фундаменталних интереса Пекинга.

„Појас и пут“ и кинеско-српска сарадња у контексту ширења „интересних граница“ Пекинга

Долазак Кине као нове велике силе на Балкану, у геополитичком смислу, доноси Србији „знатно повољније перспективе по српске интересе“ тиме што јача присуство сила које су јој наклоњене и које су спремне да јој пруже стратешку помоћ.³⁷ Кина посматра Србију као посебно важног и стратешког партнера у значајној мери због њеног политичког идентитета земље која је војно неутрална. Уз то, Србија се, иако кандидат за чланство у ЕУ, не придружује декларацијама Брисела које су критички интониране према Кини. Београд има и традиционално блиске односе са Москвом, која је постала важан стратешки партнер Пекинга. Најзад, Србија и Кина деле заједничку осетљивост на повреду суверенитета и територијалног интегритета.³⁸ Односи на највишем нивоу су пријатни, а политичка воља да се они унапређују је снажна и проактивна.

³⁶ China Observers in Central and Eastern Europe, *Empty Shell No More: China's Growing Footprint in Central and Eastern Europe*, Policy Paper, 7 April 2020, p.30 https://chinaobservers.eu/wp-content/uploads/2020/04/CHOICE_Empty-shell-no-more.pdf

³⁷ Aleksandar Gajić, „Strateški okvir srpske političke kulture“, *Vojno delo*, 72 (4), 2020.

³⁸ Marko Filijović i Zoran Kilibarda, „Kineski 'pohod' na Balkan“, *Vojno delo*, 65 (4), 2013.

Интензитет кинеско-српског партнерства у оквиру формата Кина–ЦИЕЗ и „Појаса и пута” посебно је ојачан свеобухватном економском и војнотехничком сарадњом. Као земља која има стратешки важан географски положај, Србија се налази на раскрсници паневропских коридора VII (Дунав) и X (Атина–Будимпешта) који су од огромне важности за повезивање копнених и поморских рута на Балкану и у Централној и Источној Европи. У том контексту, Србија је и активан учесник на модернизацији железничког саобраћаја на релацији Београд–Будимпешта. Ова релација се директно наслања на важност грчке луке Пиреј, коју је кинески COSCO, за свега неколико година, претворио у највећу европску луку на Медитерану.³⁹ Дугорочни планови кинеске компаније јесу да се капацитет ове луке прошири на 10 милиона ТЕУ (јединица еквивалента двадесет стопа), чиме би она постала „највеће и најефикасније логистичко чвориште у Централној и Источној Европи”.⁴⁰ С обзиром на овакве планове и чињеницу да коридор ка Централној Европи пролази непосредно поред Косова и Метохије, јасно је да је Кини потребна безбедност и предвидљивост на рути. Уз то, Кина је посебно помогла Србији преузимањем железаре у Смедереву (HBIS) и рудника у Бору (Zijin), који су током 2021. године били највећи српски извозници.⁴¹ Кинеско инвестирање у региону може се посматрати и као „део њеног ширег геоекономског учинка са стратешким, дугорочним значењем”.⁴² У том контексту, логично је проширење „интересних граница” Кине, односно очекивање да ће Пекинг све више желети да заштити своја партнерства и своје интересе – политичке, економске и инфраструктурне.

У складу са потребом заштите „Појаса и пута”, али и уласка на одбрамбено и безбедносно тржиште Европе, може се посматрати и проширење свеобухватног стратешког партнерства Србије и Кине на сферу војне и безбедносне сарадње, нарочито након посете делегације Народноослободилачке армије Кине Србији 2017. године.⁴³ У свега неколико година, од донација гумених чамаца и моторних санки, сарадња је еволуирала до испоруке борбених беспилотних летелица CH92A и преноса технологија за борбени дрон „пегаз”, а кулминација досадашње сарадње је испорука кинеског ракетног система ФК-3, којим је комплетиран систем противваздухопловне одбране Србије.⁴⁴

³⁹ David Glass, „Piraeus largest European med port in 2020”, *Seatrade Maritime News*, March 15, 2021, <https://www.seatrade-maritime.com/ports-logistics/piraeus-largest-european-med-port-2020>

⁴⁰ Ilias Bellos, „Turning Piraeus into a Logistics Powerhouse”, *Ekathimerini*, November 11, 2021, <https://www.ekathimerini.com/economy/1171529/turning-piraeus-into-a-logistics-powerhouse/>

⁴¹ Beta, „Kineske kompanije Zidin i HBIS najveći izvoznici u Srbiji za osam meseci ove godine”, *Politika*, 24.09.2021., <https://www.politika.rs/scc/clanak/488397/Kineske-kompanije-Zidin-i-Hbis-najveci-izvoznici-u-Srbiji-za-osam-meseci-ove-godine>

⁴² Nevena Šekarić, „China's 21st Century Geopolitics and Geo-economics: An Evidence from the Western Balkans”, *Međunarodni problemi*, LXXII (2), 2020, p. 370.

⁴³ Dragan Trailović, „Vojna i bezbednosna saradnja Kine i Srbije: pokazatelj nove uloge Kine u Evropi”, *Politika nacionalne bezbednosti*, Vol. 18 (1), 2020, str. 125-145.

⁴⁴ Igor Topalović, „Za Vojsku Srbije kupuje se i od Istoka i od Zapada”, *RTS*, <https://www.rts.rs/page/stories/sr/story/125/drustvo/4775496/kupovina-vojna-oprema.html> Приступљено 30.07.2022.

Закључак

Заинтересованост за питање Косова и Метохије осликава, како основне постулате кинеске спољне политике, тако и њену еволуцију: као симбол борбе за очување територијалног интегритета и суверенитета насупротив координираним напорима Запада да их угрози; као трауматично искуство из НАТО бомбардовања кинеске амбасаде у Београду 1999. године, које је у значајној мери утицало на промену стратешког размишљања у Пекингу; као безбедносно питање Коридора 10 и подршка Србији као важном стратешком партнеру.

Дакле, може се рећи да је питање Косова и Метохије у складу са наведеним кључним приоритетима кинеске спољне политике: транзицијом ка мултиполарном поретку, очувањем територијалног интегритета, као и имплементацијом и обезбеђењем стратешких развојних пројеката у оквиру иницијативе „Појас и пут”.

Јасно је да Запад не посматра овакву улогу Кине без реакције. У том контексту, уочљиви су конкретни потези који имају за циљ угрожавање кинеског става по питању Косова и Метохије, као и заустављање јачања билатералне сарадње Београда и Пекинга која сваке године помера границе у спектру и интензитету. Међу њима се налазе: 1) оптужбе о кинеском „малигном утицају” и ширењу „илиберализма” у Србији и на Балкану; 2) умрежавање еколошког активизма критичног према кинеским инвестицијама у енергетски сектор у Бору и Смедереву; 3) покушај урушавања високотехнолошке сарадње, од вештачке интелигенције до 5Г; 4) дипломатски притисак на Београд да, ради напретка у европским интеграцијама, усклади своје ставове са декларацијама ЕУ које су критичне према Кини.

Упркос овим напорима, очигледно је да Кина чврсто стоји иза своје подршке територијалном интегритету Републике Србије, те да је спремна да ту подршку унапреди и прошири, како у билатералним односима, тако и у међународним форумима.

Принципијелна политика Србије, у складу са међународним правом и поштовањем територијалног интегритета и суверенитета Кине, подразумева одржавање мултивекторске спољне политике и војне неутралности, подршку иницијативама које заговарају недељивост међународне безбедности, као и проактивну дипломатску и војну сарадњу са међународним актерима који подржавају овакво опредељење.

Овакав став ће отежати намере Запада да заокружи „косовску независност”, појачаће притиске ЕУ и САД на Србију, али и ојачати отпорност и положај Београда.

Литература

[1] Bellos, Ilias, „Turning Piraeus into a Logistics Powerhouse”, *Ekathimerini*, November 11, 2021, <https://www.ekathimerini.com/economy/1171529/turning-piraeus-into-a-logistics-powerhouse/> Приступљено 12.02.2022.

[2] Beta, „Šta je potpisano – tekst sporazuma”, *N1*, 5. septembar 2020, <https://rs.n1info.com/vesti/a636581-tekst-sporazuma-beograd-pristina/>. Приступљено 31.07.2022.

[3] Beta, „Grčka dopustila unapređenje statusa trgovinskog predstavništva Kosova u Atini”, *N1*, 4. jun 2021. <https://rs.n1info.com/biznis/grcka-dopustila-unapredjenje-statusa-trgovinskog-predstavnistva-kosova-u-atini/> Приступљено 31.07.2022.

[4] Beta, „Kineske kompanije Zidin i HBIS najveći izvoznici u Srbiji za osam meseci ove godine”, *Politika*, 24.09.2021., <https://www.politika.rs/scc/clanak/488397/Kineske-kompanije-Zidin-i-Hbis-najveci-izvoznici-u-Srbiji-za-osam-meseci-ove-godine> Приступљено 13.02.2022.

[5] Bütikofer, Reinhard, „The EU needs to step up on Hong Kong sanctions”, *Euractiv*, July 29, 2021, <https://www.euractiv.com/section/eu-china/opinion/the-eu-needs-to-step-up-on-hong-kong-sanctions/> Приступљено 18.02.2022.

[6] Chen, Zheng, „China debates on the non-interference principle”, in: Feng, Huiyun, Kai He and Yan Xuetong (eds.), *Chinese Scholars and Foreign Policy Debating International Relations*, Routledge, New York, 2019, pp. 86-106.

[7] China Observers in Central and Eastern Europe, *Empty Shell No More: China's Growing Footprint in Central and Eastern Europe*, Policy Paper, 7 April 2020, https://chinaobservers.eu/wp-content/uploads/2020/04/CHOICE_Empty-shell-no-more.pdf Приступљено 13.02.2022.

[8] Duchâtel, Mathieu, „Overseas Military Operations in Belt and Road Countries: The Normative Constraints and Legal Framework” in: Rolland, Nadège (ed), *Securing the belt and road initiative China's Evolving Military Engagement Along the Silk Roads*, National Bureau of Asian Research, Washington D.C., NBR Special Report 80, September 2019.

[9] Emmott, Robin, „EU, China impose tit-for-tat sanctions over Xinjiang abuses”, *Reuters*, March 22, 2021, <https://www.reuters.com/article/us-eu-china-sanctions-idUSKBN2BE1AI> Приступљено 18.02.2022.

[10] Gajić, Aleksandar, „Strateški okvir srpske političke kulture”, *Vojno delo*, 72 (4), 2020.

[11] Ghiselli, Andrea, *Protecting China's Interests Overseas: Securitization and Foreign Policy*, Oxford, Oxford University Press, 2021.

[12] Glass, David, „Piraeus largest European med port in 2020”, *Seatrade Maritime News*, March 15, 2021, <https://www.seatrade-maritime.com/ports-logistics/piraeus-largest-european-med-port-2020> Приступљено 11.03.2022.

[13] Gries, Peter Hays, „Tears of Rage: Chinese Nationalist Reactions to the Belgrade Embassy Bombing”, *The China Journal*, No. 46, July 2001.

[14] Gries, Peter Hays, „Disillusionment and Dismay: How Chinese Netizens Think and Feel About the Two Koreas” in: Rozman, Gilbert (ed.), *China's Foreign Policy: Who makes it and how is it made*, Palgrave Macmillan, New York, 2012.

[15] Harris, Stuart, *China's Foreign Policy*, Polity, Cambridge, 2014.

[16] Heath, Timothy R., Christian Curriden, Bryan Frederick, Nathan Chandler, and Jennifer Kavanagh, *China's Military Interventions: Patterns, Drivers, and Signposts*, Santa Monica, RAND Corporation, 2021, https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA444-4.html Приступљено 18.02.2022.

[17] Huang, Panyue, „Chinese Defense Minister Meets Pakistani Naval Chief of Staff,” China Military Online, April 19, 2018, http://eng.mod.gov.cn/news/2018-04/19/content_4809874.htm Приступљено 13.03.2022.

[18] Lađevac, Ivona and Nenad Stekić, „Assessing the Political Risks in Eurasia in the Wake of the Fifth China's Grand Strategy”, *The Review of International Affairs*, Vol. LXXII, No. 1183, September–December 2021, pp. 47-66.

[19] Lampton, David, *Following the Leader: Ruling China, From Deng Xiaoping to Xi Jinping*, Berkeley, University of California Press, 2014.

[20] Lanteigne, Marc, *Chinese Foreign Policy: An Introduction*, Routledge, New York, 2020.

[21] Krivokhizh, Svetlana and Elena Soboleva, „The Past Serving the Present: Yan Xuetong's Theory of Moral Realism and the Future of the Global Order”, *Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnye otnosheniya*, 2017, vol. 61, No 11, pp. 76-84.

[22] Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, „Foreign Ministry Spokesperson Qin Gang's Response to the International Court of Justice's Advisory Opinion on the Kosovo Case”, July 23, 2010, <https://www.mfa.gov.cn/ce/cgvani/eng/fyrth/t719113.htm> Приступљено 18.01.2022.

[23] Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, „The Five Principles of Peaceful Coexistence”, 30 July 2014, https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjb_663304/zwjg_665342/zwbd_665378/t1179045.shtml Приступљено 16.01.2022.

[24] Nedopil, Christoph, „Countries of the Belt and Road Initiative”, Green Finance & Development Center, FISF Fudan University, Shanghai, <https://greenfdc.org/countries-of-the-belt-and-road-initiative-bri/> Приступљено 14.01.2022.

[25] Pang, Zhongying, „China's Changing Attitude to UN Peacekeeping”, *International Peacekeeping*, 12 (1), 2005.

[26] Philips, David L., „China, not Russia, is the Greater Threat to Kosovo”, *BIRN*, 29.09. 2021. <https://balkaninsight.com/2021/09/29/china-not-russia-is-the-greater-threat-to-kosovo/> Приступљено 14.01.2022.

[27] Rolland, Nadège, „Securing the Belt and Road: Prospects for Chinese Military Engagement Along the Silk Roads” in: Nadège Rolland (ed). *Securing the belt and road initiative China's Evolving Military Engagement Along the Silk Roads*, National Bureau of Asian Research, Washington D.C., NBR Special Report 80, September 2019.

[28] Rosen, Eshel, „China in Afghanistan: 'Not a luxury but a necessity' ”. *Eurasianet*, May 13, 2022. <https://eurasianet.org/china-in-afghanistan-not-a-luxury-but-a-necessity> Приступљено 30.07.2022.

[29] Russel, Daniel R. and Blake H. Berger, *Weaponizing the Belt and Road Initiative*, Asia Society Policy Institute, Washington D.C., 2020.

[30] Russell, Karl, Denise Lu and Anjali Singhvi, „Why This Narrow Strait Next to Iran Is So Critical to the World's Oil Supply”. *The New York Times*. July 11, 2019. <https://www.nytimes.com/interactive/2019/07/07/business/economy/iran-strait-of-hormuz-tankers.html> Приступљено 30.07.2022.

[31] Šekarić, Nevena, „China's 21st Century Geopolitics and Geo-economics: An Evidence from the Western Balkans”, *Međunarodni problemi*, LXXII (2), 2020, pp. 356-376.

[32] Topalović, Igor, „Za Vojsku Srbije kupuje se i od Istoka i od Zapada”, RTS, <https://www.rts.rs/page/stories/sr/story/125/drustvo/4775496/kupovina-vojna-oprema.html> Приступљено 30.07.2022.

[33] Trailović, Dragan, „Vojna i bezbednosna saradnja Kine i Srbije: pokazatelj nove uloge Kine u Evropi”, *Politika nacionalne bezbednosti*, Vol. 18 (1), 2020, str. 125-145.

[34] The Guardian, „China condemns opening of Taiwan office in Lithuania as ‘egregious act’”, November 19, 2021, <https://www.theguardian.com/world/2021/nov/19/china-condemns-opening-of-taiwan-office-in-lithuania-as-egregious-act> Приступљено 11.02.2022.

[35] The State Council of the People’s Republic of China. „Constitution of the People’s Republic of China”, November 20, 2019, https://english.www.gov.cn/archive/lawsregulations/201911/20/content_WS5ed8856ec6d0b3f0e9499913.html Приступљено 08.01.2022.

[36] Filijović, Marko i Zoran Kilibarda, „Kineski ‘pohod’ na Balkan”, *Vojno delo*, 65 (4), 2013.

[37] Zhao, Huasheng, „Non-interference in internal affairs and constructive involvement - reflection on Chinese policy after the unrest in Kyrgyzstan”, *Xinjiang Shifan Daxue Xuebao (Zhexue Shehui Kexueban)*, vol. 32, no. 1, January 2011, pp. 23–29.

[38] Živanović, Maja i Ljudmila Cvetković, „Beograd nastavlja da radi na povlačenju priznanja Kosova”, Radio Slobodna Evropa, 13. maj 2022. <https://www.slobodnaevropa.org/a/srbija-kosovo-savet-sednica/31846576.html> Приступљено 30.07.2022.

Резиме

Упркос геополитичким изазовима у свом окружењу у Централној Азији и Пацифику, НР Кина игра све активнију дипломатску улогу на Балкану, пре свега кроз безусловну подршку Београду по питању Косова и Метохије. Ставови Пекинга забринули су западне присталице једностраног проглашења независности Косова. Да ли је кинеска политика по овом питању изоловани искорак или тактички потез у складу са новим спољнополитичким размишљањем у Пекингу? У покушају да се одговори на ово питање, у чланку се разматра еволуција принципа немешања у спољну политику Кине, укључујући и дебату унутар спољнополитичке академске заједнице у Пекингу. Упркос томе што је један од основних постулата кинеске дипломатије, принцип немешања се суочио са поновним вредновањем и прилагођавањем у контексту транзиције ка мултиполарном светском поретку, ширењем „граница интереса“ Пекинга условљених иницијативом „Појас и пут“, као и очувањем територијалног интегритета и суверенитета НР Кине у односу на Тибет, Синђанг, Хонг Конг и Тајван. Уз све већу моћ и ширење интереса под вођством Си Ђинпинга, кинеска спољна политика тумачи принцип немешања прагматизмом и флексибилношћу. У чланку се анализирају дешавања у последњих неколико година која су учврстила позицију Пекинга о Косову: паралелни процес (не)признавања Тајвана и Косова, појачан притисак Запада на Син-

Ћанг и Хонг Конг и схватање чињенице да је свако решавање статуса Косова и Метохије немогуће без одобрења Кине у Савету безбедности УН. У чланку се закључује да питање Косова и Метохије одражава и основне постулате кинеске спољне политике и њене еволуције: (1) као симбол борбе за очување територијалног интегритета и суверенитета наспрот покушајима Запада да га угрози; (2) као трауматично искуство НАТО бомбардовања кинеске амбасаде у Београду које је условило промену стратешког размишљања у правцу амбициозније борбе за мултиполарни светски поредак – укључујући такмичење великих сила у областима као што је Балкан; (3) као и у виду подршке Републици Србији као спољно-политичком савезнику и значајном партнеру у оквиру иницијативе Појас и пут. Као резултат тога, позиција Пекинга ће угрозити покушаје Запада да заокружи „независност Косова“, повећати притисак ЕУ и САД на Србију, али и подстаћи отпор Београда.

Кључне речи: *Кина, иницијатива Појас и пут, Република Србија, Косово и Метохија, мултиполарност, интересне границе, територијални интегритет, кинеско-амерички односи*

© 2022 Аутори. Објавило *Војно дело* (<http://www.vojnodelo.mod.gov.rs>). Ово је чланак отвореног приступа и дистрибуира се у складу са лиценцом Creative Commons (<http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/rs/>).

